

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

3. *Корогод Б.Л.* Нарис історії Сумщини. Вип.2. Від середини XVII ст. до кінця XVIII ст. / Б.Л.Корогод, Г.І.Корогод. – Суми: СОД, видавництво «Козацький вал», 2000. – 154 с.

4. *Литвинчук Н.* Історія розвитку промислів та ремесел Сумщини XVII – поч. XXI ст. Матеріали до української етнології /етнологія/випуск 6(X)2007 / Н.Литвинчук. – [Електронний ресур]. – Режим доступу: <http://mue.etnolog.org.ua/zmist/2007/96.pdf>.

ЛАПЧЕНКО А.С.

СЕЛЯНСЬКІ ПРОМИСЛИ З ОБРОБКИ МІНЕРАЛЬНИХ РЕЧОВИН НА ХАРКІВЩИНІ В РОКИ НЕПУ

Промисли з обробки мінеральних речовин становили важливий напрямок господарської діяльності селянського населення. Серед селянських промислів з обробки мінеральної сировини на Харківщині виділялися гончарний, цегельний, черепичний, ковальський і слюсарний промисли.

Актуальність дослідження промислів сільського населення з обробки мінеральних речовин на Харківщині в роки непу пояснюється такими чинниками. По-перше, нерівномірним висвітленням у наукових дослідженнях розвитку промислів по відношенню до землеробства, оскільки без вивчення, наприклад, особливостей розвитку ковальського промислу (виготовлення зрядь праці) важко досліджувати фактори впливу на розвиток землеробства. По-друге, що стосується регіонального аспекту, то селянські промисли Харківщини згадуються лише у загальному контексті. Це в свою чергу призводить до необґрунтованих висновків. Крім того, спостерігається певна нерівномірність у вивченні виробництва міста й села. Останньому приділяється значно менше уваги, при тому, що сільське населення складало основу суспільства й виробляло переважну частку суспільного продукту.

Питома вага селян, які займалися промислами з обробки мінеральної сировини на Харківщині в роки непу, становили близько 21% загальної чисельності місцевих селян, що займалися промислами [1, с. 354-377]. Одним з головних у цій галузі був гончарний промисел. Розглядаючи динаміку його розвитку, необхідно відзначити, що гончарний посуд у побуті населення повсюдно займав важливе значення. За масштабністю і чисельністю зайнятих осіб в гончарному промислі Харківщина поступалася лише Полтавщині і Чернігівщині. Виготовленням керамічних виробів (глечики, миски, кухлі, чайники, свистунці, люльки для паління та інше) займалися більше 1000 селян-гончарів, що становило близько 5% керамістів від їх загальної кількості по країні [2, с. 181]. Основною сировиною гончарного

промислу, що визначала його динаміку та географію, а також асортимент і якість самих виробів, були багаті поклади високоякісної гончарної глини. В основному поклади глини були зосереджені по Сіверському Дінцю та його притоках. А отже розповсюджений цей промисел був досить нерівномірно. Ще важливим важелем в розвитку гончарства були заходи держави щодо стимулювання даного промислу. Географія гончарного промислу була сконцентрована у Валківському районі, Ізюмському й Охтирському округах. Але незмінним лідером, як і в попередні часи, залишається Нова Водолага. Там нараховувалося, за переписом 1926 р., 348 гончарів (близько 35% від загальної кількості на Харківщині) [1, с. 384].

З гончарством тісно перепліталися промисли з виготовлення цегли й черепиці, так як вони також залежали від покладів глини. Географія цих промислів завжди лишалася дуже широкою. Але існували і великі центри цих промислів: с. Білка Охтирської округи, сс. Савинці і Барвенкове Ізюмської округи. На початку 1920-х рр. в цих селах близько 550 селян займалися виробництвом будівельної кераміки.

В селянському середовищі певного розвитку набули промисли, пов'язані з видобутком і переробкою крейди, виготовлення алебастру і вапна. Географія цих промислів в основному була сконцентрована у Вовчанському, Куп'янському, Ізюмському та Зміївському районах. Видобуток солі та її обробка також були предметом селянських промислів. Виділялася Ізюмська округа. Хоча в цілому за масштабами розвитку видобувно-обробних промислів Харківщина значно відставала від сусідніх регіонів.

Металообробними промислами було зайнято близько 9% від усього населення, яке займалося промислами [3, с. 23]. У свою чергу, основну питому вагу мав ковальський промисел. Майже в кожному селі був свій коваль, який виготовляв і ремонтував в сільському господарстві металеві вироби. Ковальський промисел був поширений по всій території Харківщини.

Таким чином, селянські промисли з обробки мінеральних речовин в роки непу на Харківщині характеризувалися численністю й різноманітністю. Селяни постійно вдосконалювали свої навички і майстерність, та орієнтувалися на потреби населення. Усе це гарантувало існування широкого ринку збуту товарів.

1. Всесоюзная перепись населения 1926 г. – Том 29: Украинская Социалистическая Советская Республика. Правобережный подрайон. Левобережный подрайон. – Отдел 2. Занятия. – М.: ЦСУ Союза ССР, 1930. – 522 с.

2. Труды Центрального статистического управления / СССР. – 1928. –Т. 33, вып. 2: Мелкая и кустарно-ремесленная промышленность СССР в 1925 г. – 399 с.

3. Вісник кустарно-промислової кредит кооперації України. – Харків, 1928. – №5 – 47 с.